EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 9.9.2024
COM(2024) 395 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE,

mis on esitatud vastavalt liidu tolliseadustiku artiklile 278a ja milles käsitletakse tolliseadustikuga ette nähtud elektrooniliste süsteemide väljatöötamisel tehtud edusamme 2023. aastal

{SWD(2024) 214 final}

Sisukord

1. SISSEJUHATUS 2

2. ARUANDE SISU 2

3. LIIDU TOLLISEADUSTIKU KOHASTE ELEKTROONILISTE SÜSTEEMIDE PROJEKTIDE METOODIKA 3

4. LIIDU TOLLISEADUSTIKU KOHASTE ELEKTROONILISTE SÜSTEEMIDE PUHUL TEHTUD EDUSAMMUDE ÜLDINE ÜLEVAADE 4

4.1 Enne 2023. aastat lõpetatud projektid 4

4.2 Käimasolevad projektid 4

4.2.1 Üleeuroopalised projektid 5

4.2.2 Riiklikud projektid 8

4.3 Liidu tolliseadustiku kohaste IT-süsteemide rakendamisega seotud viivituste risk 10

4.4 Leevendusmeetmed 12

4.5 Hetkeseis laienemisprotsessis osalevates riikides 14

5. KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED 15

1. SISSEJUHATUS

Käesolev aruanne on **viies aastaaruanne elektrooniliste süsteemide kasutuselevõtu edenemise kohta, mis esitatakse kooskõlas liidu tolliseadustiku artikliga 278a** ja milles käsitletakse liidu tolliseadustikuga[1] ette nähtud elektrooniliste süsteemide väljatöötamisel tehtud edusamme[2]. Aruandes tutvustatakse jätkuvaid edusamme elektrooniliste süsteemide arendamisel ja kirjeldatakse alates liidu tolliseadustiku jõustumisest toimunud edasiminekut täielikult digitaalse tollikeskkonna suunas. Sel eesmärgil tuginetakse selles liidu tolliseadustiku 2019. aastal kehtestatud tööprogrammile,[3] mida käsitatakse eduaruannete alusena.

Liidu tolliseadustik jõustus 1. mail 2016 ning sellega ja sellesse 2019. aastal tehtud muudatusega[4] kehtestati IT-süsteemide ülemineku ja rakendamisega seotud projektide järkjärgulise lõpuleviimise tähtaegadeks 2020., 2022. ja 2025. aasta. Tolliformaalsuste täitmiseks võib olemasolevaid elektroonilisi ja paberipõhiseid süsteeme kasutada (nn üleminekumeetmed) seni, kuni liidu tolliseadustiku kohaselt kavandatud uued või uuendatud elektroonilised süsteemid on töövalmis. Seda õigusakti kasutatakse selleks, et juhtida ja toetada järkjärgulist ja keerukat kolmemõõtmelist üleminekut täielikult digitaalsele tollikeskkonnale, võttes arvesse süsteemide vastastikust sõltuvust. **.**

Tuleb märkida, et käesoleva aruande koostamise ajal vaadati liidu tolliseadustiku 2019. aastal vastu võetud tööprogramm läbi, tuginedes muu hulgas liikmesriikidelt aruande ettevalmistamise käigus saadud teabele. Liidu tolliseadustiku uue tööprogrammiga suunatakse liikmesriike rakendama pooleliolevaid projekte ühiselt ja teostataval viisil, võimaldades suuremat paindlikkust lõpptähtaegadest kinnipidamisel, kuid säilitades siiski vajaliku surve liidu tolliseadustiku tööprogrammi täielikuks rakendamiseks 31. detsembriks 2025. Sel põhjusel sisaldab aruanne tulevikku suunatud lähenemisviisi seoses valmisolekuga kuupäevadeks, mis on esitatud liidu tolliseadustiku uues tööprogrammis,[5] mille komisjon võttis vastu 15. detsembril 2023.

2. ARUANDE SISU

Liidu tolliseadustiku tööprogrammis loetletud projektid võib jagada kolme süsteemide kategooriasse:

i) **üleeuroopalised kesksüsteemid**, mille peab välja töötama või mida peab uuendama komisjon (nende puhul on sageli vaja, et liikmesriigid töötaksid välja riiklikud süsteemid või uuendaksid neid);

ii) **detsentraliseeritud üleeuroopalised süsteemid**, mille peab välja töötama või mida peab uuendama komisjon, kuid millel on oluline riiklik komponent, mille peavad kasutusele võtma liikmesriigid;

iii) **riiklikud süsteemid**, mille peavad välja töötama või mida peavad uuendama liikmesriigid ise.

Käesolevas aruandes analüüsitakse kõigi nende süsteemidega seoses tehtud edusamme, kirjeldades iga projekti ulatust ja kavandamist (3. jagu). Samuti tuuakse välja võimalikud viivitused, kui need on kindlaks tehtud, ning kavandatud leevendusmeetmed (4. jagu). Liidu tolliseadustiku tööprogrammi

---

[1] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. oktoobri 2013. aasta määrus (EL) nr 952/2013, millega kehtestatakse liidu tolliseadustik (ELT L 269, 10.10.2013, lk 1–101).

[2] Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule
2019: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52019SC0434;
2020: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020SC0339;
2021: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021SC0382;
2022: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023SC0029.

[3] Komisjoni 13. detsembri 2019. aasta rakendusotsus (EL) 2019/2151, millega kehtestatakse liidu tolliseadustikuga ette nähtud elektrooniliste süsteemide väljaarendamise ja kasutuselevõtmise tööprogramm (ELT L 325, 16.12.2019, lk 168–182), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32019D2151.

[4] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta määrus (EL) 2019/632, millega muudetakse määrust (EL) nr 952/2013, et pikendada muude meetmete kui liidu tolliseadustikuga ette nähtud elektrooniliste andmetöötlusvahendite kasutamist üleminekuperioodil (ELT L 111, 25.4.2019, lk 54–58).

[5] Komisjoni 15. detsembri 2023. aasta rakendusotsus (EL) 2023/2879, millega kehtestatakse liidu tolliseadustikuga ette nähtud elektrooniliste süsteemide väljaarendamise ja kasutuselevõtmise tööprogramm (ELT L 202302879, 22.12.2023, lk 1–17), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202302879.

rakendamise edusammude üldine hinnang on kokku võetud käesoleva aruande lõpposas (5. jagu).

Üksikasjalikum teave iga projekti kavandamise ja seisu kohta on esitatud koos käesoleva aruandega avaldatavas komisjoni talituste töödokumendis[6]. Aruanne ja komisjoni talituste töödokument on koostatud teabe põhjal, mis on kogutud **järgmistest allikatest.**

1) Riiklikud kavad, mille liikmesriigid peavad esitama kaks korda aastas (jaanuar ja juuni).

2) Küsitlus, mis edastati liikmesriikidele ja komisjoni enda talitustele, et saada ülevaade kavadega seotud tegelikest edusammudest.

Küsitlusega saadi nii kvantitatiivseid andmeid tähtaegade ja saavutatud või saavutamata vaheeesmärkide kohta kui ka kvalitatiivseid andmeid, st üksikasjalikke kirjeldusi, mis käsitlevad projektide eeldatavat keerukust, eesseisvaid ülesandeid, eeldatavaid riske, viivitusi ja nende põhjuseid ning kavandatud ja/või võetud leevendusmeetmeid.

Tänavu paluti liikmesriikidel esitada teavet ka projektide väljatöötamise käigus saadud õppetundide ja võimalike täiendavate toetusvajaduste kohta.

3) Kahepoolsed kõrgetasemelised kohtumised liikmesriikide tolliasutuste IT-osakondade ning komisjoni maksunduse ja tolliliidu peadirektoraadi vahel.

Komisjon sai küsitluse tulemusena selge ülevaate iga süsteemi olukorrast. Siiski peeti oluliseks saada ajakohaseid teadmisi, mis annaksid täieliku ja täpse ülevaate iga liidu tolliseadustiku kohase projekti seisust liikmesriikides ning võimaldaksid mõista liikmesriikide ees seisvaid probleeme ja pakkuda välja ideid probleemsete olukordade lahendamiseks.

4) Üleeuroopaliste koordineerimis- ja järelevalveprogrammide tulemused.

Käesolev aruanne sisaldab ka analüüsi, mis põhineb üksikasjalikumal teabel, mille liikmesriigid on esitanud üleeuroopaliste süsteemide jaoks alates 2020. aastast kehtivate koordineerimisprogrammide raames.

3. LIIDU TOLLISEADUSTIKU KOHASTE ELEKTROONILISTE SÜSTEEMIDE PROJEKTIDE METOODIKA

Sõltuvalt süsteemi arhitektuurist, milles liikmesriigid ja komisjon on iga süsteemi puhul kokku leppinud, on kindlaks määratud **ülesannete jagamine** seoses arendus-, kasutuselevõtu-, käitamis- ja hooldus**kohustustega**. See on sätestatud elektrooniliste süsteemide tehnilise korra rakendusmääruses (IRTA), milles kirjeldatakse, millistest komponentidest need süsteemid peaksid koosnema ja milline on nende olemus – riiklik (riiklikul tasandil välja töötatud) või ühine (ELi tasandil välja töötatud).

Vastavalt IRTA artiklile 103 töötab komisjon **ühised komponendid** välja, testib neid, võtab need kasutusele ja haldab neid ning liikmesriigid võivad neid testida. **Riiklikke komponente** töötavad välja, testivad, võtavad kasutusele ja haldavad liikmesriigid. Liikmesriigid tagavad, et riiklikud komponendid on **koostalitlusvõimelised** ühiste komponentidega. Tihedas koostöös liikmesriikidega koostab komisjon **detsentraliseeritud süsteemide ühised tehnilised kirjeldused** ja haldab neid. Liikmesriigid töötavad välja, käitavad ja hooldavad **liideseid**, et tagada detsentraliseeritud süsteemide funktsionaalsus, mis on vajalik teabe vahetamiseks ettevõtjate ja muude isikutega riiklike komponentide ja liideste kaudu ning teiste liikmesriikidega ühiste komponentide kaudu.

Alates 2022. aastast on süsteemide arendamise **projekti metoodikat** veelgi optimeeritud. Komisjon on tööprotsesside ja andmete modelleerimist ning tehnilisi kirjeldusi arendanud paralleelsemalt ning tehes algusest peale tihedat koostööd õigus-, äri- ja IT-ekspertidega. Selle parima tava on kasutusele võtnud ka enamik liikmesriike. Lisaks on tehtud edusamme, et võtta kasutusele paindlikumad meetodid liidu tolliseadustiku kohaste elektrooniliste süsteemide väljatöötamiseks, mis võimaldavad kasutaja funktsionaalsust järk-järgult täiustada kiiremate ja paremini hallatavate tarkvaraversioonide abil. Komisjon on kohandanud oma lähenemisviisi ja dokumente üleeuroopaliste süsteemide jaoks, et

[6] Komisjoni talituste töödokument, mis on lisatud Euroopa Parlamendile ja nõukogule esitatud liidu tolliseadustiku artikli 278a kohasele komisjoni aruandele tolliseadustikuga ette nähtud elektrooniliste süsteemide väljatöötamisel tehtud edusammude kohta (SWD(2024) XX final).

võimaldada paindlikkust liikmesriikide toetamiseks arenduste kiirendamisel. See kajastub ka liidu tolliseadustiku uues tööprogrammis.

Liikmesriigid ja komisjon jätkasid korrapäraseid kohtumisi elektroonilise tolli koordineerimisrühmas, et määrata kindlaks iga üleeuroopalise süsteemi projektidokumendid ja nendes kokku leppida. Elektroonilise tolli koordineerimisrühm on ühtlasi ka foorum liikmesriikide ja komisjoni tegevuse juhtimiseks ja koordineerimiseks. Lisaks konsulteeris komisjon kaubanduskontaktide töörühma kaudu süstemaatiliselt kaubandusringkondadega. Liikmesriigid on kohustatud hoidma otsesidemeid oma ettevõtjatega seoses riiklike kavade ja kauplejate jaoks ettenähtud dokumentidega. Kui süsteem on valmis, on liikmesriikide jaoks esmatähtis tagada sujuv üleminek olemasolevatelt süsteemidelt uuendatud süsteemidele. See on äärmiselt oluline, et vältida vähimatki mõju kaubandusele ja tollitoimingutele.

4. LIIDU TOLLISEADUSTIKU KOHASTE ELEKTROONILISTE SÜSTEEMIDE PUHUL TEHTUD EDUSAMMUDE ÜLDINE ÜLEVAADE

Liidu tolliseadustiku tööprogramm hõlmab 17 projekti, mille tulemusel võetakse kasutusele nõutavad elektroonilised süsteemid, sealhulgas 14 üleeuroopalist projekti, mille eest vastutavad komisjon ja liikmesriigid üheskoos, ning 3 projekti, mille eest vastutavad ainult liikmesriigid.

4.1 Enne 2023. aastat lõpetatud projektid

Komisjon teatab, et edukalt on kasutusele võetud **üheksa uut või uuendatud süsteemi**:

- liidu tolliseadustiku kohane registreeritud eksportijate süsteem – REX (uus): võeti kasutusele 2017. aastal;
- liidu tolliseadustiku kohane tolliotsuste süsteem – CDS (uus): võeti kasutusele 2017. aastal;
- liidu tolliseadustiku kohane kauplejate otsejuurdepääs Euroopa teabesüsteemidele – UUM&DS (ühtne kasutajahaldus ja digiallkiri) (uus): võeti kasutusele 2017. aastal;
- liidu tolliseadustiku kohane ettevõtjate registreerimise ja identifitseerimise süsteem 2 – EORI2 (uuendus): võeti kasutusele 2018. aastal;
- liidu tolliseadustiku kohane süsteem „Järelevalve 3“ – SURV3 (uuendus): võeti kasutusele 2018. aastal;
- liidu tolliseadustiku kohane siduv tariifiinformatsioon – BTI (uuendus): võeti kasutusele 2019. aastal;
- liidu tolliseadustiku kohane volitatud ettevõtjate süsteem – AEO (uuendus): võeti kasutusele 2019. aastal;
- liidu tolliseadustiku kohane eriprotseduuride teabevahetuse süsteem – INF (uus): võeti kasutusele 2020. aastal;
- liidu tolliseadustiku kohane impordikontrollisüsteem 2 – 1. väljalase – ICS2 – Release 1 (uuendus): võeti kasutusele 2021. aastal.

4.2 Käimasolevad projektid

Käesoleva aruande eesmärk on tuua esile käimasolevate projektide rakendamisel 2023. aastal saavutatud tulemused ja tekkinud probleemid.

Punktis 4.2.1 antakse ülevaade **kuuest üleeuroopalisest projektist**, mis on kavas kasutusele võtta aastatel 2023–2025. Neli neist projektidest tulnuks kasutusele võtta 2023. aastal, nagu on sätestatud liidu tolliseadustiku 2019. aasta tööprogrammis, kuid kuna mõned liikmesriigid teatasid raskustest, vaadati liidu tolliseadustiku tööprogramm 2023. aastal läbi.

Punktis 4.2.2 käsitletakse **kolme riikliku projekti** rakendamist, st saabumisteadet, esitamisteadet ja ajutist ladustamist, eriprotseduure ning riiklikke impordisüsteeme. Need projektid pidid algselt olema liidu tolliseadustiku kohaselt valmis 31. detsembriks 2022. Kuna sellest tähtajast ei olnud võimalik kinni

pidada ja nagu on eelnevalt märgitud liidu tolliseadustiku iga-aastastes eduaruannetes, taotles mitu liikmesriiki liidu tolliseadustiku artikli 6 lõike 4 kohast erandit. 1. veebruaril 2023 võttis komisjon vastu rakendusotsused, millega lubatakse teatavatele liikmesriikidele erandeid, pikendades tähtaega 31. detsembrini 2023.

4.2.1 Üleeuroopalised projektid

Üleeuroopalised projektid järgivad konkreetset struktuuri, mis võib hõlmata nii keskseid ja riiklikke elemente kui ka mitut etappi. Nagu on sätestatud liidu tolliseadustiku artikli 278 lõikes 3, peavad need valmis olema hiljemalt 31. detsembriks 2025. Alljärgnevalt kirjeldatakse lühidalt iga projekti sisu ja edusamme.

1) **Liidu tolliseadustiku kohane tagatiste haldamine** – GUM (uus): eesmärk on tagada eri liiki tagatiste reaalajas jaotamine ja haldamine kogu ELis, keskendudes sellele, et parandatakse töötlemiskiirust, jälgitavust ja tagatiste jälgimist tolliasutuste vahel.

   Edusammud: 2023. aastal tehti kättesaadavaks ärisuunised, e-õppe moodul ja IT-koolitused. Väike risk oli seotud GUMi 1. komponendi õigeaegse kasutuselevõtuga, mis tuleb tsentraalselt rakendada 11. märtsiks 2024.

   Seoses GUMi 2. komponendiga peaksid liikmesriigid looma keskse komponendiga operatiivühendused ajavahemikus 2024. aasta märtsist kuni 2025. aasta juunini. Liikmesriigid märkisid valdavalt, et projekti õigeaegne elluviimine on madala riskitasemega. 2023. aasta teiseks kvartaliks teatasid seitse liikmesriiki, et nende riikliku komponendi kasutuselevõtt on lõpule viidud, samas kui teistel on töö veel pooleli. Kaks liikmesriiki eeldasid, et vahe-eesmärgi saavutamine viibib.

2) **Liidu tolliseadustiku kohane impordikontrollisüsteem 2** – ICS2 (uuendus); eesmärk on tugevdada tarneahela ohutust ja turvalisust, parandades lasti eelteabe andmete kvaliteeti, esitamist, kättesaadavust ja jagamist.

   Edusammud: ICS2 2. väljalaskega laiendatakse süsteemi kohaldamisala kogu lastile (sealhulgas kuller- ja postisaadetistele), mis siseneb ELi õhuteed pidi.

   Komisjon võttis keskse süsteemi ICS2 2. väljalaske kasutusele 1. märtsil 2023 kooskõlas õigusaktides sätestatud tähtajaga.

   Mis puudutab liikmesriikide valmisolekut nendepoolseks rakendamiseks, siis 12 liikmesriiki võtsid ICS2 2. väljalaske kasutusele 1. märtsiks 2023. 12 muule liikmesriigile tehti erand, pikendades suure viivituste riski tõttu kasutuselevõtu tähtaega 30. juunini 2023[7]. 2023. aasta lõpuks oli 2. väljalase kasutusel 26 liikmesriigis. Ülejäänud liikmesriik kavatses liituda 2024. aasta esimesel poolel.

   Kauplejad läksid järk-järgult üle 2023. aasta oktoobriks, kuid aasta lõpuks oli ligikaudu 40 lennuettevõtjal üleminek veel pooleli. Liikmesriigid vastutavad selle eest, et ettevõtjad järgiksid ICS2 nõudeid. Komisjon jälgib koos liikmesriikide ja asjaomaste kutseorganisatsioonidega järkjärgulist kasutuselevõttu ettevõtjate poolt. Komisjon on liikmesriikidele meelde tuletanud, et nad võtaksid kõik vajalikud meetmed (sealhulgas võimalikud karistused), kui ettevõtjad ei täida jätkuvalt nõudeid.

   ICS2 3. väljalaske väljatöötamine on alanud kavakohaselt. Enamik liikmesriike märkis, et risk on väike ja projekt kulgeb plaanipäraselt seoses sellega, et süsteem võetakse liidu tolliseadustiku tööprogrammis kindlaks määratud kuupäevaks täielikult kasutusele.

3) **Liidu tolliseadustiku kohane liidu staatust tõendav dokument** – PoUS (uus): see on ette nähtud kõigi selliste tõendite talletamiseks, haldamiseks ja väljaotsimiseks, millega kauplejad tõendavad oma kauba liidu staatust. Kuna liidu tolliseadustiku kohase tolli

[7] Komisjoni 24. veebruari 2023. aasta rakendusotsus (EL) 2023/438, millega tehakse teatavate liikmesriikide poolt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 952/2013 kohaselt taotletud erand, millega lubatakse kasutada impordikontrollisüsteemi 2 2. väljalaske jaoks ette nähtud teabe vahetamiseks ja säilitamiseks muid vahendeid kui elektroonilised andmetöötlusvahendid (ELT L 63, 28.2.2023, lk 56–58).

kaubamanifesti ja Euroopa merenduse ühtsete kontaktpunktide kasutuselevõtt on omavahel seotud, viiakse projekt ellu kahes etapis, et vältida ebakõlasid ja vähendada riske.

Edusammud: PoUS 1. etapp peaks käivituma 1. märtsiks 2024 ja viivituse risk on väike.

Seoses PoUSi 2. etapiga koostas komisjon 2023. aasta teises kvartalis tehnilised kirjeldused ning vastavustestimine on kavas lõpule viia 2025. aasta kolmandas kvartalis. Komisjon on projekti õigeaegse elluviimisega graafikus. Tuleks siiski märkida, et võttes arvesse erinevust PoUSi 2. etapi tolli kaubamanifesti kasutuselevõtu kuupäeva (2. juuni 2025) ja Euroopa merenduse ühtsete kontaktpunktide keskkonna kasutuselevõtu kuupäeva (15. august 2025) vahel, on liidu tolliseadustiku uues tööprogrammis taotletud ühtlustamist. Selle tulemusena lükati liidu tolliseadustiku uues tööprogrammis kasutuselevõtt edasi 15. augustile 2025[8]. Selle projekti puhul on tuvastatud keskmine risk, pidades silmas Euroopa merenduse ühtsete kontaktpunktide keskkonna rakendamisel tehtud edusamme.

4) **Liidu tolliseadustiku kohane keskne imporditollivormistus** – CCI (uus): eesmärk on võimaldada ettevõtjatel suunata kaup tolliprotseduurile, täites oma asukohas tollideklaratsiooni kauba kohta, mis esitatakse teises liikmesriigis. Uutele riiklikele impordisüsteemidele tuginedes automatiseerib CCI keskse tollivormistuse Euroopa tasandil.

Edusammud: CCI 1. etapi puhul teeb komisjon edusamme vastavalt ajakavale ja liikmesriikidega toimuvale vastavustestimisele. Projektile määrati keskmine kuni kõrge riskitase, kuna see sõltub liikmesriikide valmisolekust seoses riikliku impordisüsteemi ajakohastamisega, mis on CCI kasutuselevõtu eeltingimus.

Võttes arvesse teatatud viivitusi CCI 1. etapi kasutuselevõtul pärast 1. detsembrit 2023, rakendab komisjon uut järkjärgulist lähenemisviisi, seades esikohale standarddeklaratsioonid ja vabaduse valida sõnumi liik ning pikendades CCI 1. etapi tähtaega,[9] nii et lõplik kasutuselevõtt toimub 1. juulil 2024, mis kajastub ka liidu tolliseadustiku uues tööprogrammis.

Seoses CCI 2. etapiga lõpetas komisjon tehnilised kirjeldused 2022. aastal, aegsasti enne kasutuselevõtu aega, mis on kavandatud ajavahemikuks oktoobrist 2023 kuni 2. juunini 2025.

Kogu CCI süsteemi täielikkuse hindamisega seoses teatas enamik liikmesriike, et arendustegevus edeneb ning projekti õigeaegse elluviimisega seotud risk võrreldes CCI 2. etapi tähtajaga on keskmine.

Mõned liikmesriigid väljendasid kavatsust võtta CCI 1. ja 2. etapp koos kasutusele.

5) **Liidu tolliseadustiku kohane uus transiidi andmevahetuse süsteem** – NCTS (uuendus): eesmärk on viia olemasolev liidu ja ühistransiidisüsteem kooskõlla liidu tolliseadustiku uute õigusnormidega, sealhulgas uute andmenõuetega ja liidestega muude süsteemidega.

Edusammud: üldiselt on NCTSi 5. etapi puhul tehtud märkimisväärseid edusamme. Projektile omistati siiski suur risk, kuna mitu liikmesriiki ei suutnud saavutada kasutuselevõtu tähtaega (1. detsember 2023). Seetõttu lepiti kokku uues lähenemisviisis, mis kajastub liidu tolliseadustiku uues tööprogrammis. See tähendab, et NCTSi 5. etappi saab rakendada kahes etapis: põhifunktsioonid 1. detsembriks 2023 koos talitluspidevusega, mis on kooskõlas liidu tolliseadustikuga, ja mittepõhifunktsioonid 2. detsembriks 2024.

Nagu on näha jooniselt 1, toimis süsteem kolmes liikmesriigis 2023. aasta veebruariks ning 2023. aasta septembriks ühinesid nendega veel neli liikmesriiki. Kõik liikmesriigid, välja arvatud kuus, kohustusid põhifunktsioone rakendama 1. detsembriks 2023 ja enamik neist

[8] Kuupäeva on liidu tolliseadustiku 2023. aasta läbivaadatud tööprogrammis vastavalt ajakohastatud.

[9] 2023. aastal liidu tolliseadustiku tööprogrammi ja mitmeaastase strateegiakava läbivaatamise raames esitatud lähenemisviis. CCI 1. etapi kasutuselevõtu ajavahemiku lõpp on kavandatud 2024. aasta teise kvartali lõpuks, kusjuures kasutuselevõtu lõpptähtaeg on 1. juuli 2024.

kinnitas, et nad on nii põhi- kui ka mittepõhifunktsioonide osas täielikult toimivad 1. detsembriks 2024.

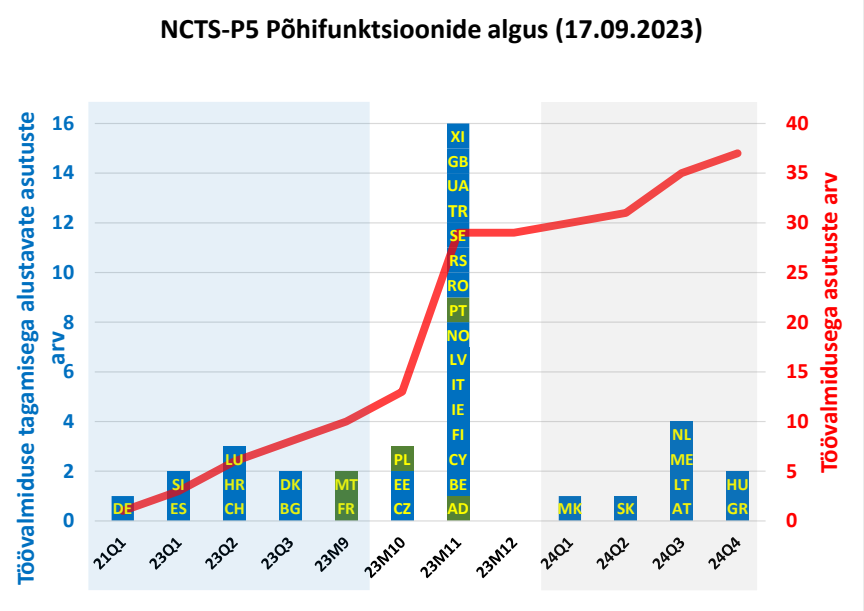

Joonis 1. NCTSi 5. etapi töövalmidus riiklike tolliasutuste tasandil

NCTSi 6. etapi puhul on ajakava sünkroniseeritud ICS2 3. väljalaske ajakavaga,[10] mis on esitatud liidu tolliseadustiku uues tööprogrammis, ning uue kasutuselevõtu ajavahemikuga kehtestatakse NCTSi 5. etapi jaoks selge lõpptähtaeg. Need muudatused peaksid vähendama viivituste riski ning võimaldama liikmesriikidel ja kauplejatel määrata kindlaks oma strateegia ja meetmed, et olla valmis uuteks kuupäevadeks. Seetõttu on projekti valmimisega 1. septembriks 2025 seotud riski vähendatud ja see on nüüd väike.

6) **Liidu tolliseadustiku kohane automaatne ekspordisüsteem** – AES (uuendatud): eesmärk on rakendada liidu tolliseadustiku kohaseid kauba ekspordi ja väljaveo nõudeid.

Edusammud: AESi puhul teatasid liikmesriigid märkimisväärsetest edusammudest oma riiklike ekspordirakenduste kasutuselevõtul 2023. aastal. Mitu liikmesriiki ei suutnud siiski kasutuselevõtu tähtaega (1. detsember 2023) järgida, mistõttu esitati liidu tolliseadustiku tööprogrammis läbivaadatud kava ja projektile määrati suur risk. AESi võib rakendada kolmes etapis: esiteks põhifunktsioonid (1. detsember 2023), teiseks aktsiisisüsteemiga liidestumine (veebruar 2024) ja lõpuks mittepõhifunktsioonid (2. detsember 2024).

Need muudatused peaksid vähendama viivituste riski ning võimaldama liikmesriikidel ja kauplejatel määrata kindlaks strateegia uutest tähtaegadest kinnipidamiseks, kuna vastasel juhul tekiks keskmine või suur risk, et projekt viiakse ellu 2024. aasta lõpuks.

Joonisel 2 on näidatud, et 2023. aasta septembriks alustasid kaheksa liikmesriiki AESi jaoks rahvusvahelist tegevust. Veel kaheksa liikmesriiki koos komisjoniga viivad praegu ellu oma kavasid, et tagada süsteemide õigeaegne kasutuselevõtt. Enamik liikmesriike kinnitas oma pühendumust olla põhifunktsioonide osas töövalmis 1. detsembriks 2023 ning põhi- ja mittepõhifunktsioonide osas 2. detsembriks 2024.

[10] Nagu on ette nähtud liidu tolliseadustiku uues tööprogrammis, võetakse NCTS 5. etapp täielikult kasutusele 21. veebruariks 2025. Üleminekuperiood NCTSi 5. etapilt 6. etapile on kavandatud ajavahemikuks 1. märtsist 2025 kuni 1. septembrini 2025 ehk samaks perioodiks, mil ICS2 2. väljalaskelt minnakse üle 3. väljalaskele, mis võimaldab mõlema süsteemi vahelist sünkroniseerimist.

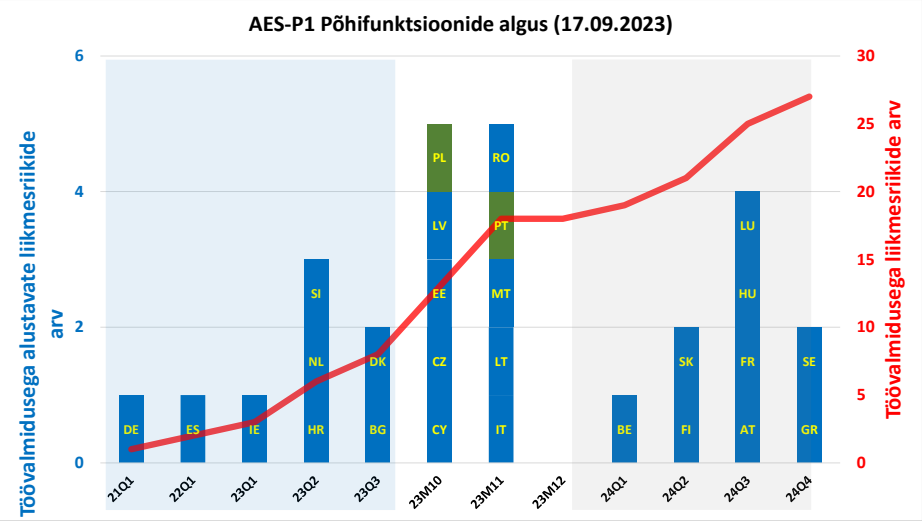

Joonis 2. AESi kasutuselevõtmine liikmesriikide poolt

Kokkuvõtteks võib öelda, et ülejäänud üleeuroopaliste projektide puhul püsib komisjon ajakavas, et pidada kinni liidu tolliseadustiku ja selle tööprogrammi raames kokku lepitud õiguslikest tähtaegadest. Nende üleeuroopaliste süsteemide riiklike komponentide kasutuselevõtuga seoses on liikmesriikides tuvastatud suur viivituste risk, eelkõige CCI 1. etapi, AESi ja NCTSi 5. etapi puhul, kuid seda on osaliselt käsitletud liidu tolliseadustiku uues tööprogrammis (vt punkt 4.3).

4.2.2 Riiklikud projektid

Kooskõlas liidu tolliseadustiku artikli 278 lõikega 2 pidid liikmesriigid viima oma **kolme täielikult riikliku projekti** [11] uuendamise lõpule 31. detsembriks 2022. Kakskümmend kaks liikmesriiki ei suutnud sellest tähtajast siiski kinni pidada ja neile tehti nende taotluse alusel erand, mille kohaselt pidi kasutuselevõtu tähtaeg olema 31. detsember 2023[12].

Iga riikliku projekti edusammud on esitatud allpool ja kujutatud joonisel 3.

1) **Liidu tolliseadustiku kohane saabumisteade, esitamisteade ja ajutine ladustamine** (AN, PN ja TS) – (uuendus): eesmärk on automatiseerida riiklikud sisenemisprotsessid.

   Edusammud: eelmistes liidu tolliseadustiku iga-aastastes eduaruannetes leiti, et riiklike süsteemide õigeaegne kasutuselevõtt on ohus. Nagu joonisel näidatud, viis enamik liikmesriike rakendamise lõpule 2023. aasta lõpuks. Üksikasjalikum teave on esitatud käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendi punktis 3.1.2.

[11] See ajakava ei hõlma riikliku eriprotseduuride süsteemi ekspordikomponenti, mille tegevus ja planeerimine on seotud automaatse ekspordisüsteemiga (AES).

[12] Komisjoni 1. veebruari 2023. aasta rakendusotsus (EL) 2023/235, millega lubatakse teatavate liikmesriikide poolt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 952/2013 kohaselt taotletud erand kasutada merelaeva või õhusõiduki saabumisest teatamiseks ette nähtud teabe vahetamiseks ja säilitamiseks muid vahendeid kui elektroonilised andmetöötlusvahendid (ELT L 32, 3.2.2023, lk 220–222).
Komisjoni 1. veebruari 2023. aasta rakendusotsus (EL) 2023/234, millega lubatakse teatavate liikmesriikide poolt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 952/2013 kohaselt taotletud erand kasutada liidu tolliterritooriumile toodava kauba esitamisteatega seotud teabe vahetamiseks ja säilitamiseks muid vahendeid kui elektroonilised andmetöötlusvahendid (ELT L 32, 3.2.2023, lk 217–219).
Komisjoni 1. veebruari 2023. aasta rakendusotsus (EL) 2023/236, millega lubatakse teatavate liikmesriikide poolt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 952/2013 kohaselt taotletud erand kasutada tollile esitatava liiduvälise kaubaga seotud ajutise ladustamise deklaratsioonide kohta teabe vahetamiseks ja säilitamiseks muid vahendeid kui elektroonilised andmetöötlusvahendid (ELT L 32, 3.2.2023, lk 223–225).
Komisjoni 1. veebruari 2023. aasta rakendusotsus (EL) 2023/237, millega lubatakse teatavate liikmesriikide taotletud erand kasutada Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 952/2013 (millega kehtestatakse liidu tolliseadustik) artiklites 158, 162, 163, 166, 167, 170–174, 201, 240, 250, 254 ja 256 sätestatud liidu tolliterritooriumile toodud kauba tollideklaratsiooniga seotud teabe vahetamiseks ja säilitamiseks muid vahendeid kui elektroonilised andmetöötlusvahendid (ELT L 32, 3.2.2023, lk 226–228).

2) **Liidu tolliseadustiku kohased riiklikud impordisüsteemid** – NIS (uuendus): eesmärk on rakendada kõiki impordiga seotud protsessi- ja andmenõudeid, nagu on sätestatud liidu tolliseadustikus.

Edusammud: mitu liikmesriiki on teatanud riskidest, mis on alates 2022. aastast seotud projekti õigeaegse elluviimisega, mistõttu on tehtud erandeid. 2023. aasta lõpuks oli NISi kasutusele võtnud 19 liikmesriiki. Mõned liikmesriigid vajavad projekti täielikuks lõpuleviimiseks täiendavat ajakohastamist, teised ei olnud rakendamisega valmis 2023. aasta lõpuks (erandi tähtaeg). Üksikasjalikum teave on esitatud käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendi punktis 3.2.2.

3) **Liidu tolliseadustiku kohased eriprotseduurid** – SP (uuendus): eesmärk on ühtlustada eriprotseduure (tolliladustamine, lõppkasutus, ajutine import ning sees- ja välistöötlemine).

Edusammud: võttes arvesse vastastikust sõltuvust riiklike impordisüsteemidega, viis 21 liikmesriiki 2023. aasta lõpuks SP IMP lõpule. Üksikasjalikum teave on esitatud käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendi punktides 3.3.2 ja 3.4.2.

	AN	PN	TS	NIS	SP IMP
Liidu tolliseadustiku tööprogrammi tähtaeg	31.12.2022 pikendatud kuni 31.12.2023 (1)			31.12.2022 pikendatud kuni 31.12.2023 (2)	
AT	Puudub	21.6.2023	Ei ole esitatud	Ei ole esitatud	3.2.2025
BE	30.6.2023	5.7.2023	29.11.2023	6.12.2023	6.12.2023
BG	1.3.2023	23.10.2023	23.10.2023	23.10.2023	23.10.2023
CY	7.11.2023	7.11.2023	7.11.2023	7.11.2023	7.11.2023
CZ	1.3.2023	1.3.2023	31.12.2023	1.12.2024	1.12.2024
DE	1.3.2023	6.3.2021	6.3.2021	6.3.2021	6.3.2021
DK	31.10.2023	31.10.2023	15.10.2024	15.10.2024	15.10.2024
EE	1.10.2023	1.10.2023	1.10.2023	1.7.2021	1.7.2021
ES	Puudub	1.3.2024	1.3.2024	30.9.2023	30.9.2022
FI	31.3.2023	31.3.2021	31.12.2022	31.12.2019	30.12.2022
FR	1.7.2023	6.3.2024	6.3.2024	31.12.2024	30.9.2023
GR	31.12.2024	31.12.2024	31.12.2024	31.12.2022	31.12.2024
HR	1.7.2023	1.3.2023	1.12.2022	1.1.2023	1.1.2023
HU	31.12.2023	31.12.2023	31.12.2023	12.10.2023	12.10.2023
IE	Puudub	23.11.2020	23.11.2020	24.6.2024	23.11.2020
IT	13.12.2022	13.12.2022	13.12.2022	1.7.2021	1.7.2021
LT	1.3.2023	28.2.2023	31.10.2023	31.12.2023	31.12.2023
LU	1.3.2023	10.1.2023	10.1.2023	2.5.2023	2.5.2023
LV	24.9.2017	24.9.2017	24.9.2017	3.6.2018	3.6.2018
MT	1.6.2024	1.6.2024	1.6.2024	1.2.2025	1.2.2025
NL	1.7.2023	1.12.2023	1.12.2023	1.4.2022	1.4.2022
PL	1.12.2023	31.12.2023	31.12.2023	31.12.2023	1.7.2021
PT	28.10.2024	28.10.2024	28.10.2024	28.10.2024	28.10.2024
RO	1.10.2023	1.10.2023	1.10.2023	1.10.2023	31.12.2023
SE	1.3.2023	27.9.2023	1.10.2024	15.3.2022	20.6.2023
SI	1.3.2023	1.3.2023	30.11.2023	1.1.2022	1.1.2022
SK	1.3.2023	1.10.2023	2.6.2025	1.1.2025	11.6.2016

Selgitus

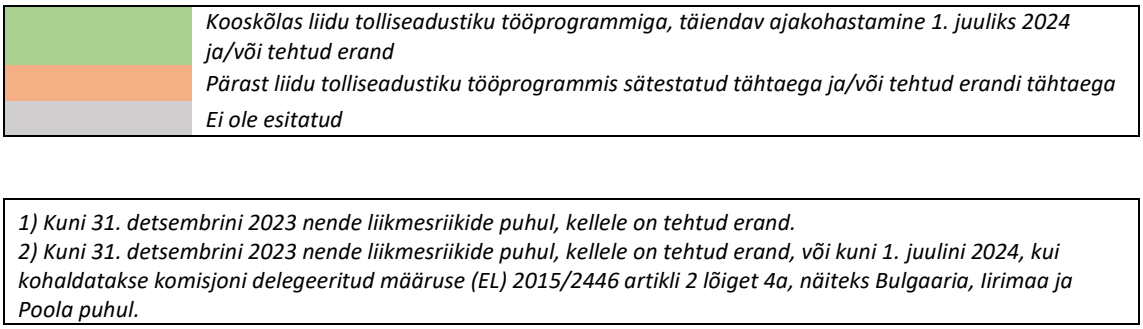

Joonis 3. Riiklike sisenemis-/impordisüsteemide kasutuselevõtu kavandamine

Kokkuvõtteks võib öelda, et liikmesriigid on oma kolme täielikult riikliku projekti uuendamist lõpule viimas. Kuigi enamik liikmesriike prognoosib oma süsteemide kasutuselevõttu 2023. aasta lõpuks kooskõlas kehtestatud erandi tähtajaga, teatas märkimisväärne arv liikmesriike siiski täiendavatest viivitustest, peamiselt TSi ja NISi puhul, mistõttu venib kasutusevõtmine 2023. aastast kaugemale ja mõjutab ka muid valdkondi.

Viivitused riiklike sisenemissüsteemide (saabumisteade / esitamisteade / ajutine ladustamine) kasutuselevõtul häirivad ICS2 töötsüklit ja tugiprotsesse, mõjutavad tarneahelaid ja suurendavad ettevõtjate kulusid ajutise lahenduse loomisel.

NISi uuendamise viivitused avaldavad negatiivset mõju ka ettevõtjatele, lükates edasi kõigi funktsioonide kasutamist impordil ja nende formaalsuste lihtsustamist, millest ettevõtjad võiksid kasu saada, näiteks deklarandi arvestuskandeid. Lisaks on NISi ajakohastamine oluline eeltingimus CCIga seotud elektroonilise süsteemi kasutuselevõtuks.

Üksikasjalikum teave viivituste kohta on esitatud komisjoni talituste töödokumendi punktis 3.2.

4.3 Liidu tolliseadustiku kohaste IT-süsteemide rakendamisega seotud viivituste risk

Käesolevas aruandes eristatakse komisjoni ja liikmesriikide edusamme. **Komisjoni** arendused **edenevad kavakohaselt** ning ei ole tuvastatud mingeid viivitusi, mis ületaksid õigusaktides ettenähtud tähtaegu, ega riske, mis võiksid põhjustada kasutuselevõtu hilinemist. Liikmesriikides ilmnenud viivitused mõjutavad üleeuroopaliste süsteemide, nagu ICS2, CCI, NCTS ja AESi edenemist tervikuna, mis omakorda mõjutab komisjoni tegevusvaldkonda kuuluvaid tegevusi. Selle tulemusena kulub rohkem investeerimisvahendeid vastavustestimisele ning üleeuroopaliste projektide koordineerimis- ja toetustegevusele. Lisaks toob see kaasa ka täiendava abi alternatiivsete riiklike arendus- ja kasutuselevõtukavade ning järelevalve valdkonnas ning selle, et üleminekuperioodidel tuleb keskseid komponente pikema aja jooksul töös hoida.

Enamik **liikmesriike liigub** nende vastutusalas olevate arenduste osas **järk-järgult edasi**, kuigi mõned neist edenevad algselt kavandatust aeglasemalt. Selle tulemusena teatati mõne riikliku ja üleeuroopalise projekti puhul **viivitustest, mis ületasid õigusaktides ettenähtud või eranditest tulenevaid tähtaegu**.

Liikmesriigid esitasid mitu põhjendust viivituste kohta, millest enamik on korduvad, mis põhjustas viivitusi nende süsteemide arendamisel. Need hõlmavad rahaliste vahendite ja inimressursside nappust, konkureerivaid prioriteete ning Venemaa Ukrainasse sissetungi mõju tollile. Lisaks sellele teatasid liikmesriigid ka riiklike IT-taristute suutmatusest tulla toime projektide tehniliste vajadustega, töövõtjate suutlikkuse probleemidest ja sõltuvusest teistest sidusrühmadest, ülemineku ja testimise probleemidest ettevõtjatega, hilinenud või ebaõnnestunud pakkumismenetlustest tööde sisseostmiseks, koormavatest riigihankemenetlustest, juhtimisprobleemidest ning liidu tolliseadustiku projektide keerukast süsteemi integreerimisest.

Hoolimata sellest, et komisjon esitas liidu tolliseadustiku tööprogrammi alusel õigeaegselt üleeuroopaliste süsteemide funktsionaalsed ja tehnilised kirjeldused, on endiselt mõned liikmesriigid, kus hankelepinguid ei ole sõlmitud või kus esineb endiselt märkimisväärseid probleeme riiklikes hankemenetlustes, mis mõjutavad süsteemide õigeaegset valmimist.

Liikmesriikide ja komisjoni vahel on peetud kahepoolseid kohtumisi, et arutada ja käsitleda probleeme ning rõhutada liidu tolliseadustiku projektide prioriseerimise tähtsust. Sellega seoses andis komisjon nõu ka võimalike järelmeetmete ja muude meetmete kohta. **22 liikmesriiki esitasid komisjonile liidu tolliseadustiku artikli 6 lõike 4 alusel ametlikud taotlused** erandite tegemiseks seoses viivitustega, mis ületavad nende **riiklike projektide** puhul õigusaktides ettenähtud tähtaegu. Komisjon vaatas taotlused ja neis esitatud põhjendused läbi, võttes arvesse konkreetseid asjaolusid, ning **võttis vastu rakendusotsused, millega tehti taotluse esitanud liikmesriikidele erandeid**. Saabumisteadete, ajutise ladustamise, esitamisteadete, riiklike impordisüsteemide ja eriprotseduuride 2. komponendi erandite puhul pikendati tähtaega 31. detsembrini 2023[13] ning ISC2 2. väljalaske puhul 30. juunini 2023.

Allpool on esitatud ülevaade liikmesriikidele tehtud eranditest.

- **Saabumisteate** rakendamiseks tehti erand järgmistele liikmesriikidele: AT, BE, BG, CY, CZ, DK, EE, ES, FR, GR, HU, HR, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SI ja SK. Samal ajal teatasid BG, CY, DE, EE, ES, FI, FR, HR, HU, LT, LU, NL, SE ja SI, et nad kasutavad ICS 2. väljalaskega integreeritud ANi (kasutusele võetud 1. märtsist 2023 või 30. juunist 2023 liikmesriikide puhul, kellele on tehtud erand). DE ja IE märkisid, et saabumisteade ei ole kohaldatav.
- **Esitamisteate** rakendamiseks tehti erand järgmistele liikmesriikidele: AT, BE, CY, CZ, DK, EE, ES, FR, GR, HU, HR, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SI ja SK.
- **Ajutise ladustamise** rakendamiseks tehti erand järgmistele liikmesriikidele: AT, BE, CY, CZ, DK, EE, ES, FR, GR, HU, HR, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SI ja SK. Lisaks soovis GR erandit pikendada.
- **Riiklike impordisüsteemide uuenduste** rakendamiseks tehti erand järgmistele liikmesriikidele: AT, BG, CY, CZ, DK, ES, FR, GR, HU, LT, LU, MT, NL, PT, RO ja SE. Need viivitused mõjutavad üleeuroopalist CCI projekti ja eriprotseduuride 2. komponenti, mille ajakava on sama mis riiklike impordisüsteemide uuendusel. Lisaks väljendasid ka GR ja SK erandi pikendamise vajadust.
- **Eriprotseduuride 2. komponendi** rakendamiseks tehti erand järgmistele liikmesriikidele: AT, BG, CY, CZ, DK, ES, FR, GR, HU, LT, LU, MT, NL, PT, RO ja SE.
- **ICS2 2. väljalaske** rakendamiseks tehti erand järgmistele liikmesriikidele: AT, BE, DK, EE, FR, GR, HR, LU, NL, PL, RO ja SE. GR ja RO esitasid ametliku taotluse veel ühe erandi tegemiseks. Lisaks väljendasid GR ja RO vajadust erandi pikendamise järele. 2023. aasta lõpuks oli RO-l endiselt probleeme nimetatud väljalaske kasutuselevõtuga.

Liikmesriikidelt saadud teabe põhjal võime järeldada, et 71 % kõigist 2023. aastal erandite alusel pikendatud tähtaegadest on kinni peetud. Ülejäänud 29 % puhul on endiselt kasutuselevõtuga seotud probleeme.

Nagu on märgitud lisatud komisjoni talituste töödokumendis, **teavitas mitu liikmesriiki komisjoni üleeuroopaliste projektidega seotud viivitustest**.

- **Eriprotseduuride 1. komponendi** rakendamise puhul on järgmised liikmesriigid teatanud kavandatavast töövalmiduse kuupäevast, mis on liidu tolliseadustiku tööprogrammis kindlaks määratud tähtajast hilisem: FI, FR, GR, HU, LU, MT, PT, SE ja SK. Üksikasjalikum teave on esitatud käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendi punktis 3.3.
- **ICS2 3. väljalaske** rakendamise puhul on järgmised liikmesriigid teatanud kasutuselevõtu kuupäevast, mis on liidu tolliseadustiku tööprogrammis kindlaks määratud tähtajast[14] hilisem:

[13] Muude transpordiliikide kui lennutranspordi puhul kehtivad saabumisteate, esitamisteate ja ajutise ladustamise erandid kuni 29. veebruarini 2024.

[14] Liidu tolliseadustiku 2023. aasta läbivaadatud tööprogrammis on ette nähtud, et kõik liikmesriigid võtavad ICS2 3. väljalaske täies ulatuses kasutusele 3. juunil 2024. ICS2 3. väljalaske kasutuselevõtt on kavandatud kolmes etapis: 1. etapp, mis käsitleb mere- ja siseveeteedel tegutsevaid ettevõtjaid (kasutuselevõtu ajavahemik 3.6.2024–4.12.2024); 2. etapp, mis on seotud mere- ja siseveetranspordi ekspediitoritega (kasutuselevõtu ajavahemik 4.12.2024–1.4.2025), ning 3. etapp, mis käsitleb maantee- ja raudteeveo-ettevõtjaid (kasutuselevõtu ajavahemik 1.4.2025–1.9.2025).

FI, FR, HR, IE, MT, PT ja SK. Üksikasjalikum teave on esitatud käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendi punktis 4.2.

- **CCI 1. etapi** rakendamise puhul on järgmised liikmesriigid teatanud kavandatavast töövalmiduse kuupäevast, mis on liidu tolliseadustiku tööprogrammis kindlaks määratud tähtajast[15] hilisem: BE, CZ, DE, DK, ES, FI, HR, HU, IE, LT, LU, LV, MT, NL, PT, SI ja SK. **CCI 2. etapi** puhul märkisid BE, DE, EE, ES, FI, GR ja NL kavandatud kasutuselevõtu kuupäeva, mis on liidu tolliseadustiku tööprogrammis sätestatud tähtajast hilisem. Üksikasjalikum teave on esitatud käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendi punktides 3.6 ja 4.4.
- **NCTSi 5. etapi** puhul teatasid viivitustest võrreldes liidu tolliseadustiku tööprogrammis sätestatud kasutuselevõtu tähtajaga[16] AT, ES, FI, GR, HU, IE, LT, LV, MT, NL, PT, SE ja SK. Üksikasjalikum teave on esitatud käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendi punktis 3.7.
- **AESi 1. komponendi** puhul teatasid kavandatavast kasutuselevõtu tähtajast, mis on hilisem võrreldes liidu tolliseadustiku tööprogrammis sätestatud tähtajaga[17], AT, BE, FI, FR, GR, HU, LU, MT, PT, SE ja SK. Üksikasjalikum teave on esitatud käesolevale aruandele lisatud dokumendi punktis 3.8.
- **GUMi 2. komponendi** rakendamise puhul on järgmised liikmesriigid teatanud kavandatavast töövalmiduse kuupäevast, mis on liidu tolliseadustiku tööprogrammis kindlaks määratud tähtajast[18] hilisem: BE, DE, DK, GR ja HR. Üksikasjalikum teave on esitatud käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendi punktis 4.1.

Komisjon analüüsib ja jälgib olukorda eespool nimetatud projektide puhul väga tähelepanelikult ning võtab meetmeid oma toetuse suurendamiseks (vt allpool punkt 4.4).

Kokkuvõtteks võib öelda, et enamik liikmesriike kavatseb **riiklikud projektid** kasutusele võtta eranditega ette nähtud uute tähtaegade jooksul. Mõned liikmesriigid teatasid siiski viivitustest, mis ületavad erandite tähtaegu. Need viivitused võivad lisaks negatiivselt mõjutada selliste üleeuroopaliste süsteemide riiklike komponentide valmimist, mille rakendamise kuupäev on 2023. aastal, kuna täiendavaid jõupingutusi tuleb teha lühema aja jooksul. Mis puudutab **üleeuroopaliste süsteemide riiklike komponentide** valmimist, siis mõned liikmesriigid teatasid viivitustest teatavate projektide puhul.

4.4 Leevendusmeetmed

Enamik liikmesriike on teinud märkimisväärseid edusamme üleeuroopaliste süsteemide arendamisel ning mitu liikmesriiki on püüdnud oma süsteemid kasutusele võtta 2023. aasta lõpuks vastavalt esialgsetele tähtaegadele ja ette nähtud eranditele. Mõnes liikmesriigis esineb siiski viivitusi, mis lükkavad kasutuselevõtukavad kasutuselevõtu perioodi lõpule või sellest hilisemaks. Komisjon on kutsunud üles rangelt järgima riiklikke projektikavasid, et tagada õigeaegne kasutuselevõtt.

Liikmesriigid kirjeldasid mitmesuguseid leevendusmeetmeid, mille eesmärk on tegeleda (võimalike) viivitustega ja kindlustada õigusaktides sätestatud tähtaegadest kinnipidamine. Need meetmed hõlmavad lisavahendite eraldamist, paindlike meetodite kasutuselevõtmist, projektide osadeks jagamist

[15] Liidu tolliseadustiku 2023. aasta läbivaadatud tööprogrammis on kasutuselevõtu ajavahemiku lõpp kavandatud 1. juuliks 2024.

[16] Liidu tolliseadustiku 2023. aasta läbivaadatud tööprogrammis on süsteemi põhifunktsioonide puhul kasutuselevõtu ajavahemiku lõpuks kavandatud 1. detsember 2023 ja ülejäänud funktsioonide puhul 2. detsember 2024. Kõik liikmesriigid ja kauplejad peaksid NCTSi 5. etapi süsteemi kasutama 2. detsembriks 2024. Ülemineku lõpp on kavandatud 21. jaanuariks 2025.

[17] Liidu tolliseadustiku 2023. aasta läbivaadatud tööprogrammis on süsteemi põhifunktsioonide puhul kasutuselevõtu ajavahemiku lõpuks kavandatud 1. detsember 2023, ECMSiga ühilduva liidese puhul 13. veebruar 2024 ja ülejäänud funktsioonide puhul 2. detsember 2024. Kõik liikmesriigid ja kauplejad peaksid AESi süsteemi kasutama 2. detsembriks 2024. Ülemineku lõpp on kavandatud 11. veebruariks 2025.

[18] Liidu tolliseadustiku 2023. aasta tööprogrammis on GUMi 1. komponendi kasutuselevõtu kuupäevaks kavandatud 11. märts 2024 ning GUMi 2. komponendi puhul määravad kasutuselevõtu ajavahemiku alguse kindlaks liikmesriigid, kusjuures varaseim võimalik kasutuselevõtu kuupäev on 11. märts 2024.

ja tarnijatevaheliste suhete ümberkorraldamist, et parandada tõhusust ja tihendada koostööd. Teised liikmesriigid kavatsevad tõhustada organisatsioonilisi struktuure, ühtlustada protsesse ja täiustada planeerimist, et parandada projektijuhtimist ja otsuste tegemist. Nendele meetmetele osutati nii riiklike kui ka üleeuroopaliste projektide puhul.

Pidades silmas liikmesriikide viivitusi, on **komisjon suurendanud oma toetust liikmesriikidele mitme meetme abil**.

Esiteks on komisjon **tõhustanud järelevalvet liidu tolliseadustiku IT-programmi üle**, suurendades eduaruannete esitamise sagedust ja korraldades iga liikmesriigiga kahepoolseid kohtumisi direktorite tasandil. Liidu tolliseadustiku tööprogrammi rakendamist on järjepidevalt käsitletud peadirektori lähetustel ja liikmesriikide tolliasutuste peadirektoritega tollipoliitika töörühma üldkoosolekutel. Liikmesriike innustati võtma leevendusmeetmeid ja esitama tehnilise toe instrumendi raames rahastamistaotlused 31. oktoobriks 2023, et toetada tolli IT-arendusi.

Komisjon jätkas mitmeaastase strateegiakava 2019. aasta versioonil ja liidu tolliseadustiku 2019. aasta tööprogrammil põhineva tulemustabeli kasutamist, et jälgida edusamme, projekti peamisi vahe-eesmärke ja teha varakult kindlaks viivitused. Tulemustabel esitatakse kord kvartalis elektroonilise tolli koordineerimisrühma (ECCG) liikmetele ja kaubandusringkondadele kaubanduskontaktide töörühmas (TCG). Lisaks vaadatakse kooskõlas strateegiliste eesmärkidega samaaegselt läbi liidu tolliseadustiku tööprogramm ja mitmeaastane strateegiakava.

Lisaks, nagu on märgitud liidu tolliseadustiku tööprogrammis ja mitmeaastase strateegiakava 2019. aasta versioonis, seab komisjon konkreetsed vahe-eesmärgid, et tagada detsentraliseeritud üleeuroopaliste süsteemide sujuv kasutuselevõtt ja vältida lisakulusid.

Teiseks on komisjon **suurendanud liikmesriikidele üleeuroopaliste süsteemide osas antavat abi**, võttes liidu tolliseadustiku elektrooniliste süsteemide arendamiseks ja kasutuselevõtmiseks vastu paindliku ja järkjärgulise lähenemisviisi. See meetod, mis hõlmab prototüüpide loomist, probleemide kiiret lahendamist ja tasakaalustatud töökoormust nii komisjoni kui ka liikmesriikide jaoks, parandab süsteemi kvaliteeti ja võimaldab käegakatsutavaid edusamme. Seda meetodit on edukalt rakendatud AESi, NCTSi 5. etapi ja ICS2 projektides ning liikmesriigid ja kauplejad on selle hästi vastu võtnud.

Lisaks on komisjon projektide algusest peale kasutanud sidusrühmade koostöömehhanismi, et tõhustada ettevalmistavat tegevust, vältida otsustusraskusi ja tagada projektide korrapärase ajakohastamise kaudu läbipaistvus.

Komisjon jätkas ka iga üleeuroopalise süsteemi programmide koordineerimist ja järelevalvet, mis nõuab liikmesriikidelt märkimisväärset tööd.

Täiendavad üksikasjad nende meetmete kohta esitati eelmises, 2022. aasta aruandes.

- **Üleeuroopalise süsteemi ICS2** puhul toetas komisjon liikmesriike ja ettevõtjaid ICS2 2. ja 3. väljalaske arendamisel erinevate vahendite abil. See hõlmas spetsiaalsete veebinaride korraldamist, abi pakkumist korduma kippuvate küsimuste kaudu ja üldkoosolekute koordineerimist. Anti täiendavaid suuniseid, et vältida häireid välispiiridel, mis on tingitud viivitustest ICS2 2. väljalaskega (vt punkt 4.3). Hoolika järelevalvega tagati projektikavade vastavus komisjoni IT-alastele vahe-eesmärkidele. Lisaks korraldati teavituskampaaniaid ja veebipõhiseid koolitusi ning pakuti kohandatud teabelehti koos dokumentidega, mis on kättesaadavad CIRCABC avalikus raamatukogus.
- **Üleeuroopaliste süsteemide NCTSi 5. etapi ja AESi** puhul jätkas komisjon riiklike tolliasutuste koordineerimisprogrammiga, et toetada liikmesriike nende riiklike komponentide väljatöötamisel ja kasutuselevõtmisel. 2023. aastal laiendati koordineerimisprogrammi, et teha koostöös liikmesriikidega järelevalvet kauplejate tegevuse alustamise üle.
  Tegevus hõlmab spetsiaalset kasutajatuge, virtuaalseid kohtumisi liikmesriikide viivituste leevendamiseks, ajakohastatud teabe levitamist kaubandusringkondadele ning korrapärast aruandlust ECCG-le ja CPG-le. Alates 2021. aasta esimesest kvartalist on komisjon avaldanud uutele süsteemidele ülemineku kohta kvartalipõhised konsolideeritud eduaruanded, milles esitatakse peamised tulemusnäitajad varajase hoiatamise kohta.

- **Üleeuroopalise CCI süsteemi** jaoks moodustas komisjon spetsiaalse töörühma, mis tegeleb liikmesriikide küsimustega ja koordineerib vastavustestimist.

Kolmandaks küsis komisjon liikmesriikidelt teavet nende piirangute ja riskide leevendamiseks vajaliku toetuse kohta. Liikmesriigid väljendasid **küsitluses** arvamust, et kahepoolsed kohtumised direktorite tasandil ja tehniline dialoog maksunduse ja tolliliidu peadirektoraadiga olid väga kasulikud. Nad hindasid komisjoni korraldatud tehnilisi veebinare ja teabevahetust kasulikuks. Mõned soovitasid täiendavaid tegevussuuniseid, abi ettevõtjatele ja põhjalikke koolitusi, mis lähevad kaugemale praegusest suutlikkusest.

Neljandaks, tuginedes küsitluse tulemustele ja liikmesriikidega peetud kahepoolsetele aruteludele, nimetati viivituste põhjuseks sageli asjakohase rahastamise puudumist. Selleks on komisjon tehnilise toe instrumendi raames loonud **tehnilise toe instrumendi 2024. aasta spetsiaalse juhtalgatuse** tolli- ja maksuvaldkonna digitaliseerimiseks, keskendudes liidu tolliseadustiku kohastele IT-rakendusele. Selle tulemusena on kuus liikmesriiki esitanud ettepanekud tolli IT-süsteemide toetamiseks. Ettepanekute hindamine on käimas ja see viiakse lõpule 2024. aasta alguses, et toetust saaks rakendada 2024. aasta teises kvartalis.

Viiendaks on komisjon sõlminud **lepingu konsultatsioonifirmaga**, et vastata konkreetsetele vajadustele, mis liikmesriikidel on liidu tolliseadustiku kohaste tolli IT-projektide igapäevasel haldamisel, ning pakkuda viivitustega tegelemiseks otsest toetust sõltuvalt vajadustest ja probleemidest. Esimene katseprojekt, mis hõlmab kolme liikmesriiki (FR, MT, GR), algas 2023. aasta neljandas kvartalis ja kestab 2024. aasta teise kvartalini. Sõltuvalt tulemustest võidakse 2024. aastal käivitada täiendavaid tegevusi.

Komisjon algatas ka õppetundide ja parimate tavade kogumise IT-projektide arendamiseks. 2023. aastal viidi läbi küsitlus ja tulemused lisati komisjoni talituste töödokumenti. Üksikasjalikum teave on esitatud käesolevale aruandele lisatud dokumendi 6. leheküljel.

Kuna 2025. aasta lõpp on lähenemas, on liikmesriikidelt palutud, et nad peaksid kinni liidu tolliseadustiku uues tööprogrammis sätestatud tähtaegadest. Liidu tolliseadustiku kohaste IT-rakenduste täielikuks kasutuselevõtuks on jäänud veel ainult kaks aastat. Viivituste vältimiseks ja üleeuroopaliste süsteemide talitluspidevuse tagamiseks on **vaja teha erakorralisi jõupingutusi ja võtta viivitamata meetmeid**.

Kuigi komisjon toetab mitmel viisil, nagu eespool näidatud, näiteks kohandades liidu tolliseadustiku uues tööprogrammis kuupäevi ja võimaldades saavutatavaid tähtaegu, lasub vastutus riiklike komponentide ja süsteemide väljatöötamise ja kasutuselevõtu eest liikmesriikidel. Rollijaotus on juba algusest peale kindlaks määratud ja kõigi sidusrühmadega kokku lepitud ning seda tuleks järgida kõigil projekti etappidel.

4.5 Hetkeseis laienemisprotsessis osalevates riikides

Liidu tolliseadustikuga ette nähtud uuendatud elektroonilistele süsteemidele üleminekul ja reformiettepanekuga kehtestatud uusi IT-lahendusi arvesse võttes tuleb silmas pidada ka ELi tulevast laienemist.

Komisjon ei jälgi praegu süstemaatiliselt edusamme täieliku elektroonilise süsteemi loomisel kandidaatriikides ning neile ei ole liidu tolliseadustiku artikli 278a alusel kehtestatud aruandekohustust. Siiski on IT-süsteemide arendamine, mis toetab nende riikide vastavusse viimist ELi tollialaste õigusaktidega, oluline element ELi korraldatavates korrapärastes hindamistes, millega mõõdetakse kandidaatriikide edusamme laienemisprotsessis ja ELiga sõlmitud assotsieerimislepingute alusel.

On olemas kaks IT-süsteemi, mida mõned neist riikidest juba kohaldavad ja teised valmistuvad seda tegema:

(1) NCTS kui IT-tugisüsteem ühistransiidiprotseduuri konventsiooni sätete rakendamiseks;
(2) seotud IT-süsteemid vastastikuseks tunnustamiseks ELi volitatud ettevõtja programmi raames.

Kandidaatriikide valmisolek seoses nende kahe IT-süsteemiga on erinev: Põhja-Makedoonia, Serbia, Türgi ja Ukraina on juba ühistransiidiprotseduuri konventsiooni osalised ja kasutavad seega NCTSi eri etappides täielikult. Üksnes Moldova on välja arendanud volitatud ettevõtja vastastikuse tunnustamise ELiga, kuigi Ukraina, Gruusia ja Türgi valmistuvad seda tegema ning arendavad selleks oma riiklikke IT-süsteeme.

Kandidaatriigid peavad ELi tolliterritooriumiga liituda soovides järk-järgult ühinema liidu tolliseadustiku kohaste süsteemidega või võtma need kasutusele ning sõltuvalt kavandatud ühinemiskuupäevast võidakse neilt nõuda ka 17. mai 2023. aasta tollireformi paketis kavandatud tulevase tolliandmekeskuse funktsioonide täitmist ja selle laiaulatusliku projektiga ühinemist.

Tulevikus peavad kandidaatriigid laienemisettevalmistuste raames korrapäraselt esitama aruandeid ja tegema vastavusteste, et tagada nende riiklike süsteemide ning liikmesriikide ja komisjoni süsteemide või andmekeskuse süsteemide koostalitlusvõime, ning EL peab korrapäraselt hindama nende tulemuslikkust.

5. KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

Liidu tolliseadustiku kohaste IT-süsteemide rakendamine on olnud ühist huvi pakkuv projekt. Kõik sidusrühmad on sellele kindlalt pühendunud alates 2014. aastast, kui võeti vastu liidu tolliseadustiku esimene tööprogramm.

Käesoleva aruande koostamise raames hindas komisjon hoolikalt sidusrühmade poolt 2023. aasta esimesel poolel esitatud andmeid. Ilmnes, et liidu tolliseadustiku kohaste IT-süsteemide rakendamise puhul on edusamme tehtud erinevalt: kui komisjon on kõigi oma tegevustega hästi edenenud, ei ole liikmesriikide üldine edu nii positiivne ja erinevus liikmesriikide vahel on ilmsem kui 2022. aastal.

Liikmesriikide edusammud ja viivituste mõju

Riiklike süsteemide viivitused avaldasid selget ülekanduvat mõju üleeuroopaliste süsteemide riiklike komponentide valmimisele, mõjutades otseselt teisi liikmesriike ja ettevõtjaid. Mõned neist viivitustest seavad ohtu liidu tolliseadustiku õigusaktides sätestatud tähtajad, mis võib kaasa tuua a) rikkumismenetlused ja b) tolliprotseduuride täieliku automatiseerimise ja lihtsustamise puudumise ning seega ka erasektori ja teiste mõjutatud liikmesriikide hinnangulise kasu vähesuse, kuigi mõlemad on teinud tähtaegadest kinnipidamiseks suuri investeeringuid.

Probleemi lahendamiseks on neid küsimusi arvesse võetud liidu tolliseadustiku tööprogrammi läbivaatamise kontekstis ja uue tööprogrammi puhul lepiti kokku uues lähenemisviisis, milles seatakse esikohale põhiprotsessid ning antakse rohkem aega projekti täieliku rakendamise lõpuleviimiseks ja keeruliseks üleminekuks kõigi ettevõtjatega, kes on kaubanduskontaktide töörühmas esile toonud ka omapoolsed viivitused.

Kuigi enamiku komisjoni projektitegevuste puhul ei sõltu rakendamine liikmesriikide edusammudest, avaldavad need mõju teatavat liiki tegevustele, näiteks üleeuroopalise süsteemi riikliku komponendi vastavustestimisele, mida komisjon ja liikmesriigid viivad läbi tihedas koostöös. Selle kõrvalmõju tõttu võib täheldada, et viivitused riiklike komponentide rakendamisel konkreetsetes liikmesriikides mõjutavad üleeuroopaliste projektide elluviimisel saavutatud üldisi tulemusi ja liidu tolliseadustiku rakendamist tervikuna.

Kooskõlas liidu tolliseadustiku artikli 6 lõikega 4 võib erandeid teha üksnes juhul, kui erand ei mõjuta teabe vahetamist selle liikmesriigi, kellele see erand on tehtud, ja muude liikmesriikide vahel ega teabe vahetamist ja säilitamist muudes liikmesriikides seoses tollialaste õigusaktide kohaldamisega. Teatavate liikmesriikide hilinemine mõne nõutava süsteemi kasutuselevõtmisel avaldab negatiivset mõju ettevõtjate võrdsetele võimalustele kogu liidus, kuna nende süsteemide eesmärk on pakkuda kõigi liikmesriikide ettevõtjatele samu teenuseid. Lisaks mõjutavad liidu tolliseadustiku nõuetega vastavusse viimiseks vajalikud muudatused eri süsteemide olemuse tõttu ka muid seotud või sõltuvaid IT-süsteeme ning mõned neist on olulised tulude kaitsmisel ning võitluses ebaausa ja ebaseadusliku kaubanduse vastu.

Komisjon on hinnanud liikmesriikide esitatud eranditaotlusi ja viivitusi üleeuroopalistes süsteemides. Selle tulemusena tehti 2023. aastal viis erandit käsitlevat otsust ning liidu tolliseadustiku tööprogramm

vaadati läbi. Samal ajal algatas komisjon ka mitmeaastase strateegiakava läbivaatamise. Uue mitmeaastase strateegiakava 2023. aasta versiooni heakskiitmine peadirektorite poolt tollipoliitika töörühmas ja liidu tolliseadustiku uue tööprogrammi vastuvõtmine komisjoni poolt 15. detsembril 2023 tagab läbivaadatud õigus- ja tegevusraamistiku ning uue lähtealuse käimasolevate projektide edenemise mõõtmiseks.

Liidu tolliseadustiku uue tööprogrammiga suunatakse liikmesriike rakendama pooleliolevaid projekte ühiselt ja teostataval viisil, võimaldades suuremat paindlikkust lõpptähtaegadest kinnipidamisel, kuid säilitades siiski vajaliku surve liidu tolliseadustiku tööprogrammi täielikuks rakendamiseks 31. detsembriks 2025. Nagu allpool esitatud rohelisel taustal, jätkub rakendamine ka 2025. aastal.

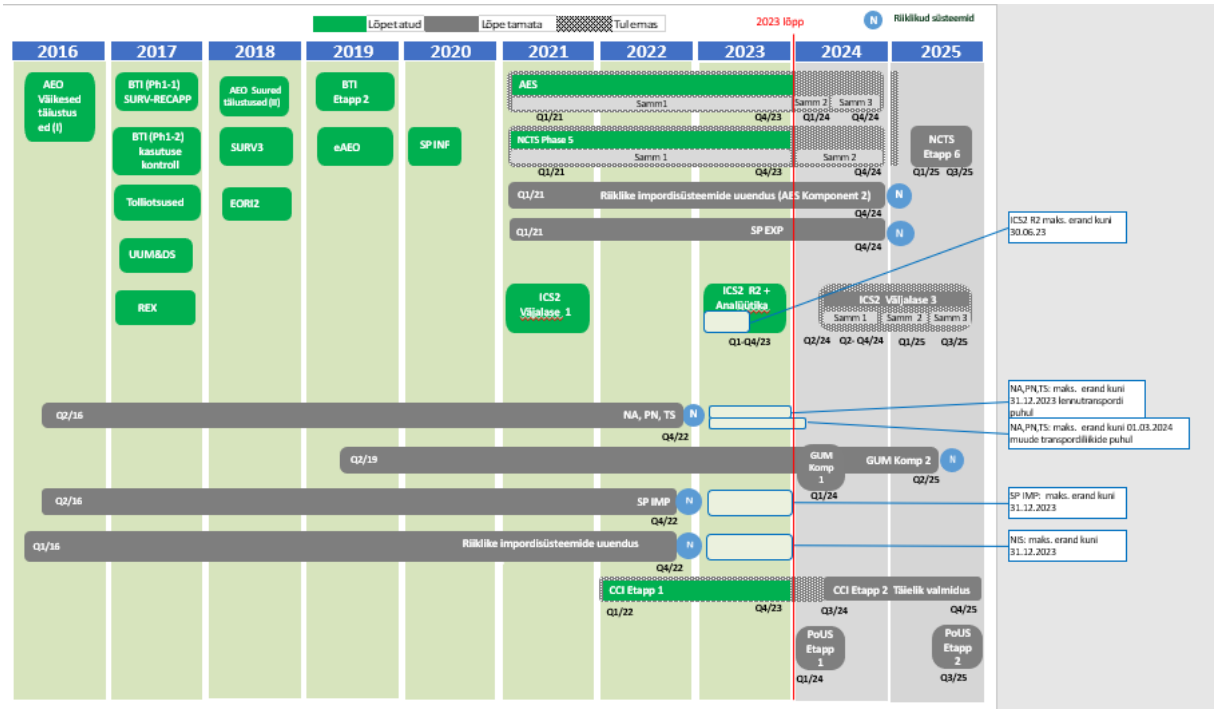

Joonis 4. Ülevaade planeerimisest

Liikmesriikide edusammude kokkuvõtteks võib täheldada, et **ligikaudu 71 % liikmesriikidest, kellele on tehtud erand** seoses riiklike sisenemis-/impordisüsteemidega ja ICS2 2. väljalaskega, peaksid kinni pidama 31. detsembri 2023. aasta tähtajast. Tuleb märkida, et pooleliolevad kasutuselevõtmised on peamiselt seotud ajutise ladustamise ja riikliku impordisüsteemi (NIS) uuendamisega. Need viivitused ei mõjuta mitte ainult üleeuroopalisi projekte, nagu keskne imporditollivormistus, vaid pikendavad ettevõtjate jaoks üleminekuperioodi, takistades protsessi ja andmete ühtlustamist.

Viivitused NISi kasutuselevõtmisel takistavad ka andmete esitamist „Järelevalve 3“ süsteemile. Arvestades selle otsustavat rolli tehingute ja kaubavoogude jälgimisel, on tekkinud kahjulik mõju konkreetsetele sektoritele, näiteks põllumajandusturgudele. Lisaks on NIS oluline, et tagada liidu ühise tollitariifistiku ühetaoline rakendamine. See tähendab liikmesriikide riskihindamise toetamist seoses tollialaste õigusaktidega, tollikontrolli ühtsust, võitlust meetmetest ja sanktsioonidest kõrvalehoidmise vastu ning liidu kaitsmist ebaausa ja ebaseadusliku kaubanduse eest (sealhulgas süsiniku piirimeetmega seotud nõuded).

Kui vaadata üldpilti võrreldes liidu tolliseadustiku uue tööprogrammiga, siis edasise arengu seisukohast võib kindlaks määrata kolm kategooriat.

Umbes 60 % liikmesriikidest on teatanud, et nad suudavad kõik oma süsteemid kasutusele võtta projektidele kehtestatud tähtaegade jooksul, mis on kavandatud liidu tolliseadustiku uues tööprogrammis järgmiseks kaheks aastaks. Need liikmesriigid on oma kohustused täitnud ja väga

väheste süsteemide puhul ilmnenud mõningaste viivituste korral näib, et neil on olemas asjakohased juhtimisvahendid, et tulla tõhusalt toime võimalike tagasilöökidega. Risk 2025. aasta tähtaja puhul on väike.

Ligikaudu 25–30 % liikmesriikidest on teatanud, et nende olukord on alates 2022. aastast halvenenud. Tundub, et viivitused on veelgi süvenenud. Läbivaadatud liidu tolliseadustiku tööprogramm jätab neile rohkem võimalusi, et vähendada tähtaegadest mittekinnipidamist, kuid kui nad ei võta olulisi leevendusmeetmeid, on oht, et nad ei pea kinni ühe või mitme süsteemi tähtaegadest. Risk 2025. aasta tähtaja puhul on keskmine.

Umbes 10–15 %-l liikmesriikidest on enamiku pooleliolevate süsteemide puhul tõsiseid viivitusi.. Need liikmesriigid püüavad oma viivitustega toime tulla ja tõenäoliselt ei pea nad mitme projekti tähtajast kinni, olenemata pakutavatest sekkumistest. Selle põhjuseks on hankeprobleemid, projektide paindliku juhtimise puudumine, stabiilse ja usaldusväärse planeerimise puudumine ning struktuursete probleemide püsimine tolliasutustes, mis mõjutab peaaegu kõiki liidu tolliseadustikuga seotud projekte. Isegi liidu tolliseadustiku uue tööprogrammi puhul on liidu tolliseadustiku kohase IT-süsteemi täielik rakendamine endiselt suur probleem. Risk 2025. aasta tähtaja puhul on suur.

Kõik sidusrühmad peavad keskendama oma jõupingutused ja investeeringud liidu tolliseadustiku uues tööprogrammis sätestatud õiguslikest tähtaegadest kinnipidamisele. Järgmise kahe aasta jooksul jätkub komisjoni hoolikas järelevalve nii programmi kui ka projekti tasandil ning seda toetavad kahepoolsed kohtumised ja üldkoosolekud liikmesriikidega. Mõne liikmesriigi puhul võib hiljuti sõlmitud konsultatsioonileping, mille eesmärk on toetada liikmesriikide liidu tolliseadustiku kohaste IT-süsteemide rakendamist, avaldada teatavat mõju protsessi hõlbustamisele või aidata osaliselt kaasa viivituste vähendamisele. Liikmesriigid võiksid saada kasu ka tehnilise toe instrumendi raames 2024. aastal antavast toetusest, vähemalt heakskiidetud projektide puhul. Komisjon jätkab koos mitme liikmesriigiga tegevust mõlemal suunal.

Võttes arvesse viivitusi liidu tolliseadustiku rakendamisel liikmesriikides, on oluline, et komisjon uuriks ka muude kättesaadavate vahendite võimalikku kasutamist, et käsitleda mõju liikmesriikide jaoks, kes on oma kasutuselevõtu ajakavast oluliselt maha jäänud.